

DÜNYA ƏDƏBİYYATI

Ömər
Xəyyam

Rübailər

ÖMƏR XƏYYAM

416(2)

X-52

231545

RÜBAİLƏR

"LİDER NƏSRIYYATI"

BAKI 2004

M. F. Axundov a. l. İsmailov
Azərbaycan Milli
Kitabxanası

*Bu kitab "Ömər Xəyyam. Rübailər"
(Bakı, Azər nəşr, 1955) nəşri əsasında təkrar nəşrə
hazırlanmışdır*

Tərcümə edəni: **Mirmehdi Seyidzadə**
Ön sözün müəllifi: **Məmmədağa Sultanov**
Redaktor: **Əlibala Hacızadə**

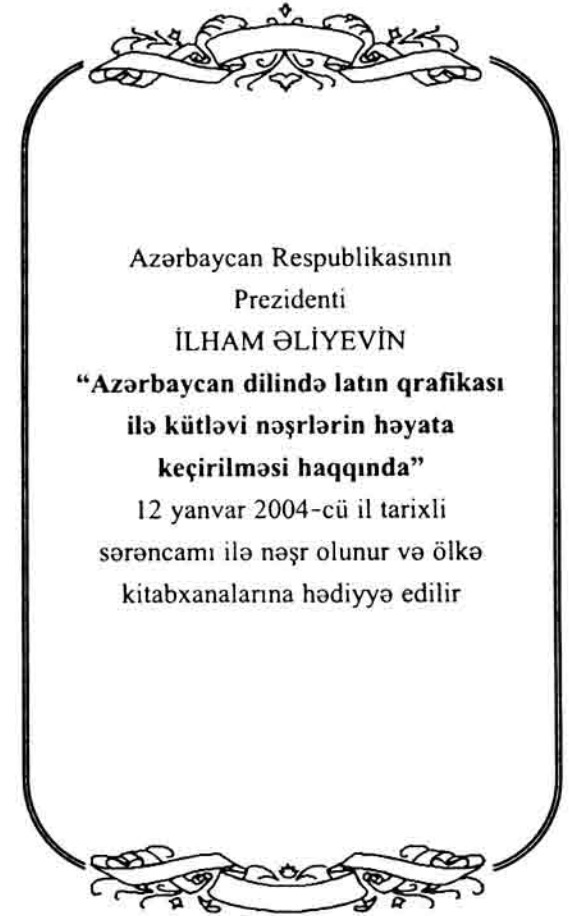
Ömər Xəyyam. Rübailər. "Lilər nəşriyyat", Bakı, 2004,
104 səh.

Dövrünün görkəmli riyaziyyatçısı və astronomlarından biri olan Ömər Xəyyam Şərq ədəbiyyatı tarixində filosof şair kimi də tanınır.

Oxuculara təqdim olunan bu kitaba şairin dünya şöhrəti qazanmış rübailəri toplanmışdır. Dərin məzmunlu kamil sənət inciləri olub, əsrlər boyu dünya xalqlarının dillərində sevilə-sevilə oxunan bu rübailərin ideya məzmununu şəxsiyyət azadlığı, ədalətsizliyə qarşı mübarizə, həqiqətə, insanı zülm və əsarətdən qurtarmağa, təbiət gözəlliklərindən və dünya nemətlərindən zövq almağa çağırış təşkil edir.

ISBN 9952-417-18-5

© "LİDER NƏŞRİYYAT", 2004

Azərbaycan Respublikasının
Prezidenti
İLHAM ƏLİYEVİN
**"Azərbaycan dilində latın qrafikası
ilə kütləvi nəşrlərin həyata
keçirilməsi haqqında"**
12 yanvar 2004-cü il tarixli
sərəncamı ilə nəşr olunur və ölkə
kitabxanalarına hədiyyə edilir

ÖMƏR XƏYYAM

Dünyanın mədəni xalqları arasında şöhrət tapan qüdrətli qələm sahiblərindən biri də XI əsrin filosof şairi Ömər Xəyyamdır.

Ömər Xəyyamın həyatı haqqında əlimizdə müfəssəl məlumat yoxdur. Ondən bəhs edən Şərq təzkirəçiləri şairin həyatı haqqında demək olar ki, heç bir şey deməmişdir. Xəyyam yaradıcılığını tədqiq edən Şərq və Avropa alimlərinin əsərlərində də bu məsələ son dərəcə səthi işıqlandırılmışdır. Mənbələrdə bu böyük şair haqqında verilən məlumatlar aşağıdakıları deməyə əsas verir:

Xəyyam (bəzən də Xəyyami) təxəllüsü ilə bütün dünyada şöhrət tapan hikmətli rübai ustasının adı Ömər, atasının adı İbrahimdir. O, 1040-cı ildə Xorasan əyalətinin Nişapur adlanan mahalında bir çadırçı ailəsində anadan olmuşdur. Xəyyam təxəllüsü də atasının sənətindən alınmışdır. Ömər Xəyyam ibtidai təhsilini vətəni olan Nişaburda alaraq, öz dövrünün əsas elm sahələrinə yiyələnmişdir. O, xüsusilə hikmət, nücum, riyaziyyat, kimya və tibb elmləri üzrə çalışaraq, sonralar bu elmlər sahəsində kəşflər belə etmişdir. Buna görə də Xəyyamın məşhur münəccim və riyaziyyatçı kimi də adı çəkilməkdədir. O, poeziyaya meyl etmiş, misli görünməmiş dərin mənalı rübailər yazmışdır. Xəyyamın ara-sıra yazdığı bu rübailər sonralar ona böyük şöhrət qazandırmış və onu dünya şairləri cərgəsinə daxil etmişdir. Bu rübailər Xəyyamın yaradıcılığında miqdarca çox cüzi bir yer tutsa da,

məzmun etibarilə olduqca mühüm fəlsəfi fikirlər ifadə etdiyindən daima diqqət mərkəzində olmuşdur.

Ömər Xəyyam Məlikşah Səlcuqinin vəziri dərəcəsinə yüksələn, məşhur “Siyasətnamə” əsərinin müəllifi Nizamülmülklə, sonralar İsmaililər firqəsinin başçısı olub, Səlcuq hökmdarlarını qorxu altında saxlayan Həsən Sabbahlə bir məktəb yoldaşı olmuşdur. Lakin Xəyyam heç bir şöhrət və mənəb sahibi olmağa çalışmamış, bütün ömrünü elmə, fəlsəfəyə və poeziyaya sərf etmişdir. Xəyyam Yaxın Şərqin bir çox məşhur şəhərlərini gəzmiş və dövrünün adlı-sanlı alimləri ilə tanış olaraq, yeri gəldikcə, onlarla elmi, ədəbi mübahisələr etmişdir. Ömər Xəyyam orta əsr feodalizmi şəraitində çox dəb olan saray şairləri cərgəsinə daxil olmaq istəməmişdir. Əksinə, o, azadlığı, mərdliyi hər şeydən üstün tutaraq yaşamış, ancaq Məlikşahın rəsmi xahişi ilə özünün məşhur “Cələri təqvimi”ni (Nücum cədvəlini) yaratmışdır. Bu təqvim bir çox cəhətdən hələ bu gün də öz elmi əhəmiyyətini itirməmişdir.

Xəyyam 1123-cü ildə vətəni Nişaburda vəfat etmişdir.

* * *

Konkret elmlər sahəsində bir neçə kəşflər edən Ömər Xəyyam necə olmuş ki, ancaq kiçik rübailəri ilə dünya şöhrəti qazanmışdır? Bu suala cavab vermək istəyən Şərq və Qərb tədqiqatçıları çox haqlı olaraq qeyd etmişlər ki, Xəyyamı klassik dünya şairləri zirvəsinə qaldıran rübailəri misilsiz dərəcədə sənətkarənə yazılmış və dörd sətir

içərisində, cildlərlə kitaba yerləşən dərin, fəlsəfi fikirlər ifadə etmişdir.

Xəyyamın bütün rübailəri dərin fəlsəfi fikirlərlə doludur. O hər şeyin əsl mahiyyətini bilməyə çalışan, həqiqət axtaran, onu tapmadıqda məyus olan bir filosof – şairdir. Xəyyamın hər rübaisi insanı fikrə daldırır, onu ayıldır.

Ömər Xəyyam Bağdad xəlifələrinin hələ fitva verdiyi tarixi şəraitdə yaşayıb yaradırdı. Bu zaman hər adam azad fikir söyləmək qüdrətinə malik ola bilməzdi. Bu zaman hər kəs islamiyyəti bir cür şərh etməyə çalışaraq, onu hakim feodal dövlətinin daha yararlı surətdə xidmətinə vermək istədiyi halda, ancaq Xəyyam kimi cəsur bir filosofa yaraşardı ki, onlara gülərək desin:

Məzhəb, din düşünür bir yığın insan,
Bir yığın da “şəklə” “yəqində” heyran.
“Qafillər, yol nə o, nə budur!” – deyə
Pusqudan qışqırır biri nəgahan.

O, mövhumatçı və xurafatçı din xadimlərinin səsini batıraraq deyirdi:

Cənnət – cəhənnəmə girən yox, könül,
Gedib o dünyanı görən yox, könül.
Ümid və qorxumuz o şeydəndir ki,
Onlardan heç nişan verən yox, könül.

Buna görə də Xəyyam hər kəs üçün nəsib olan bu az ömrün mənalı və şadlıqla keçməsinə təbliğ edirdi. Xəyyam o dünyaya köçüb gedənlərin çox olduğunu və bir kəsin də qayıtmadığını göstərərək, oxucularını öyrədirdi:

Şad ol, ömrü çarpma kədərlə daşa,
Bu zalım dünyada sən adil yaşa.
İndi ki, dünyanın sonu yoxluqdur,
Zənn et, yoxsan, ömrü azad vur başa.

Xəyyam cənnətin də, cəhənnəmin də bu dünyada olduğunu belə izah edirdi:

Dünya – ömrümüzdən keçən bir andır,
Ceyhun – gözümüzdən axan neysandır;
Cəhənnəm – boş əməl qığılcımıdır,
Cənnətsə xoş keçən rahat zamandır.

O, başqa bir rübaisində yaramaz adamlarla söhbəti cəhənnəm adlandırmışdır. Beləliklə, aydın olur ki, Xəyyam çox kəskin bir surətdə dini fanatizm və mövhumatın əleyhinə olmuş bu dünyada hər səadəti insanın zəhmət və iradəsində görmüşdür. O, fəlakətlərin insandan gücsüz olduğunu öyrədirdi.

Nəhayət, zülm, sitəmlə göylərə yüksələn həşəmətli sarayların uçulub gedəcəyini, onun xarabaları üzərində bayquşların ötəcəyini deyən Xəyyam öz dövrünün bütün qanunsuzluq və ədalətsizliklərinə qarşı bir ittihamçı kimi səsini yüksəldərək deyir:

Əlimdə olsaydı əgər iqtidar
Bu köhnə fələyi kökündən yıxar,
Təzədən elə bir fələk qurardım
Ki, hər kəs yaşardı azad, bəxtiyar.

Şübhəsiz ki, belə fikirlər Xəyyamın fəlsəfi görüşlərindən doğurdu. O, varlığın (maddənin) əbədiyyətini təsdiq edir, onun nə ibtidası, nə də sonu olmadığını anlayırdı. O, insan şüurundan asılı olmayaraq, mövcud olan obyektiv varlığı qəbul edir, real varlığın sirlərini açan insan idrakını yüksək qiymətləndirirdi. Bir çox rübailərində Xəyyam özü verdiyi suallar qarşısında aciz qaldığını bildirir, bu “əvvəli və sonu bəlli olmayan, dairəvi dövr edən dünyada heç kəsin bizim haradan gəlib, haraya getdiyimizi” bilmədiyini irəli sürərək, bir aqnostik kimi varlığın əsl mahiyyətini bilməyin hətta mümkün olmadığı qənaətinə gəlirdi.

Şair bu dünyada vaxtı nəşə ilə keçirməyi, ömrü dərd, ələm içində keçirməməyi məqsədə müvafiq bilirdi. Xəyyamın əsərlərində tez-tez təsadüf edilən nəşə, şərab, gözəl, meyxana, çəng, saqi, çəmən, saz, nəğmə və b. kimi sözlər onun məhz bu fikri ilə bağlıdır. Təəssüf ki, bəzi tədqiqatçılar Xəyyamın çox şərab içməkdən və gözəllərlə vaxt keçirməkdən bəhs etməsinə əsaslanaraq, haqsızcasına onu əyyaş və sərsəri adlandırmışlar. Bu fikir kökündən səhvdir. Xəyyam özü bir rübaisində şərab içməkdən nə məqsədi olduğunu belə izah etmişdir:

Mey iç sən, möhkəm ol, ağıldan qaçma,
Cahillik eyləyib söyləmə, saçma.
İstəyirsən sənə meylə halal olsun,
Kimsəni incitmə, vurma, əl açma.

Yaxud:

Mey içmək, şad olmaq ayinim mənim,
Bilməməkdir küfrü din, dinim mənim.
Dünya gəlininə dedim: “– Kəbinin?”
Dedi: “– Şad könlündür kəbinim mənim”.

Buradan aydın olur ki, Xəyyam, bütün həyatı zövqləri unudaraq, şərab içib özündən gedən sərxoş və pozğun bir əyyaş deyil, bəlkə, həkimanə və gözüaçıq bir surətdə ayıq yaşamağı, başqalarına əziyyət verməməyi, xeyirxah olmağı təbliğ etmişdir. Ona görə də xalq arasında “Xəyyamanə meylə içməyi hər adam bacarmaz” – deyə bir məsəl də vardır. Xəyyam əvvəlcədən duyurdu ki, onu bir çoxları düzgün anlamayacaqlar, buna görə də bir rübaisində hər tayfanın onu öz qabiliyyəti daxilində dərk edib qiymətləndirəcəyini xəbər verirdi.

* * *

Xəyyamın rübailərinin miqdarı haqqında müxtəlif fikirlər vardır. Bəziləri bu irsi ancaq 121 rübaidən ibarət hesab etdikləri halda, bəziləridə onun sayını minə qədər artırmışlar. Tarixdə ilk dəfə olaraq məşhur rus şərqşünası V.Jukovski Xəyyam rübailərini tədqiq edərək, onun çox qarışdırıldığını aydın faktlarla sübut etmiş və hətta Xəyyam adına çıxan 82 rübainin Xaqani, Ənvəri, Sədi, Hafiz kimi məşhur şairlərə aid olduğunu da göstərmişdir. Buna görə də Xəyyamın görüşlərindən bəhs edən zaman başqa şairə məxsus olan rübailəri əsas götürmək olmaz. Bəzi Avropa şərqşünasları məhz Xəyyam qələminin məhsulu olmayan rübailərdən çıxış edərək, onu sufi şair adlandırmışlar.

Xəyyamın rübailəri ilk dəfə XIX əsrdə Fizcerald tərəfindən ingilis dilinə tərcümə edildikdən sonra, böyük sürətlə Avropada şöhrət qazandı və bir-birinin ardınca müxtəlif dillərə (fransız, alman, italyan, rus, türk və s. dillərə) gah nəsrə, gah nəzmlə tərcümə edildi. Xəyyamı dünyanın məşhur filosofları olan – Gete, Heyne, Volterlə müqayisə etmişlər. Təsadüfi deyildir ki, Xəyyam Şərq mənbələrində “həkim” adlandırılmışdır. Bu ləqəbi almaq tarixdə hər şairə nəsb olmamışdır. Ömər Xəyyam öz dövründə cahil adamların onu əhatə etdiyindən şikayətlənərək, hələ bir çox mənalara deməyib, qəlbində basdırdığını acı-acı qeyd etmişdir.

Lakin Xəyyamın demiş olduğu fikirləri də onu böyük bir şair kimi qiymətləndirməyə haqq verir.

Xəyyam rübailəri hələ bu gün də başqa-başqa dillərə tərcümə edilməkdədir. Onun rübailər kitabçası gözəl bir bayram hədiyyəsi kimi əldən-ələ gəzir, məclislərdə təmtəraqla oxunur. Onun həyatı sevməyi, azad sevgini və mənalı yaşamağı təbliğ edən bu rübailəri ölməz bir qüvvəyə malikdir.

Xəyyamın rübailəri ilə Azərbaycan xalqı hələ XII əsrdən tanışdır. Dahi Nizami, Xaqani, Füzuli və başqa Azərbaycan klassikləri Xəyyamı sevə-sevə oxumuşlar. Onun rübailəri Azərbaycan xalqının dilində əzbər olmuşdur. Xəyyamın rübailəri bir neçə dəfə Azərbaycan dilinə tərcümə olunmuş və nəşr edilmişdir.

Məmmədağa Sultanov

1

Lalələr bitirən hər laləzarın,
Laləsi qanıdır bir şəhriyarın.
Torpaqdan göyərən incə bənövşə
Xalıdır bir gözəl dilbər nigarın.

2

Bu ot ki, göyərüb çay qırağından,
Bitib bir dilbərin al dodağından.
Asta gəz, çəməndə hər qızıl lalə
Çıxıb gözəllərin boz torpağından.

3

Bilinməz nə vaxtdan hərlənir bu tas;
Nə zaman pozular bu gözəl əsas.
Belə nazik fikri dərindən duyub,
Ağıl ölçüsüylə dərk etmək olmaz.

4

Bizdən əvvəl varmış bu axşam-səhər,
Yəqin bir məqsədlə dönərmiş göylər.
Amandır, asta gəz, göz bəbəyidir,
Nazənin gözəlin bu gəzdiyin yer.

5

Səhərin mehindən açılıb güllər,
Gül-çiçək eşqilə ötür bülbüllər.
Zövq al bu bağçadan, çox belə güllər,
Yaradıb, sovurub torpağa illər.

6

Dünən meyhanada mən bir qocadan,
Soruşdum ki, gedib bu qədər insan.
Onlardan xəbər ver. Dedi: – Şərab iç!
Gedənlər qayıtmaz bir də heç zaman.

7

Səhər zamanıdır, ey nazlı dilbər!
Mey gətir, çal sazı, oxu nəğmələr.
Yüz min cəmşidləri, keykavusları,
Yer udub, unudub daş qərinələr.

8

Gəldik, getdik, dünya nə fayda gördü?
Ömrümüzün kökü harda göyərdi.
Fələyin odunda yanan cənlərdən,
Yüksələn tüstüdə kim xəbər verdi?

9

Həyatın sirrini bilsəydi ürək,
Bilərdi ölümün sirri nə demək.
Bu gün sağlığında bir şey bilməyən,
Ölüb getdi, sabah nə dərk edəcək?

10

Əfsus, gəncliyimin dövrünü getdi,
Ömrümün xoş bahar zamanı getdi.
Gənclik dedikləri o quş, bilmirəm,
Nə zaman tərk edib bu canı getdi.

11

Düşmə arxasınca sən biliklərin,
Oxşa tellərini incə dilbərin.
Zəmanə qanını tökməzdən əvvəl,
Mey iç, meyhanalar olsun qoy yerin.

12

Əkmə qəm ağacı qəlbində bir an,
Şadlıq kitabını oxu hər zaman.
Şərab iç, xoş keçin, bəlli bir şeydir,
Dünyada nə qədər yaşayır insan.

13

Sabahı bilən yox, olma pərişan,
Çalış, qəlbin dərddən olmasın şan-şan;
Şərab iç, ay üzlüm, ay işığında;
Çox gəzər ay, bizdən tapmaz bir nişan.

14

Bahardır, seyrə çıx bir çəmənзара,
Yoldaş ol iki-üç gözəl dildara.
Qədəhi al ələ, badə içənlər,
Uymaz məscidlərə, kəlisalara.

15

Nə yazıq, saraldıq bir yarpaq kimi,
Biçdi ömrümüzü göy¹ oraq kimi.
Göz yumub açınca yaşamadıq, ah!
Söndü həyatımız bir çıraq kimi.

16

Madam gönlümüzçə olmayacaq iş,
Nə fayda verəcək çalışmaq, təşviş!
Dünyaya gec gəldik, tez getməliyik,
Deyə, bu həsrətlə günümüz keçmiş.

¹ Göy – fələk

16

17

Səadət axtarma, həyat bir andır.
Hər toz Cəmşid şahdan, Keydən nişandır.
Ömrün mahiyyəti, dünyanın halı,
Röyadır, xəyaldır, ahdır, yalandır.

18

Yazdır, bulut gülə səpir jaləni,
Qalx, şərab içməyə al piyaləni.
Bu gün seyrangahın olan çəmənlər,
Qəbrindən bitirər sabah laləni.

19

Hər çiçək yaratsa bu qoca dövrən,
Yenə də torpaqla eyləyər yeksən.
Bulut su yerinə torpaq çəksəydi,
Yağardı göylərdən dost qanı hər an.

20

Xəyyam ki, tikərdi hikmət xeyməsi,
Yandırdı ömrünü qəmin kürəsi.
Ömrünün ipini əcəl qayçısı,
Qırıb məhv elədi, çıxmadı səsi.

M.F. Axundov adına
Azərbaycan Milli
Kitabxanası

231545

21

Sadələvh könlümdən mən cana gəldim,
Cəfakəş canımdan fəğana gəldim,
Mənsiz də dünyanın işi keçərmiş,
Əcəba, nə üçün cahana gəldim?!

22

Könül, zəmanədən ehsan gözləmə,
Dövrən gərdişindən səhman gözləmə.
Sən dərman axtarsan, artacaq dərdir,
Döz acı dərdir, dərman gözləmə.

23

Mey içsən ağıllı bir insanla iç,
Ya incə gülüslü bir cananla iç.
Çox içmə, gizlin iç, meyə alışma,
İçsən xumar gözlü bir ceyranla iç.

24

Mey içdin, ağıldan biganə olma,
Sərxoşluqla cəhlə həmxanə olma.
İstəsən ki, sənə meylə halal olsun,
Heç kəsi incidib divanə olma.

25

Toz oldu bu qara qəbrə gedənlər,
Çürüdü, töküldü zərif bədənlər,
Ah, bu nə şərabdır, getmiş özündən,
Ondan azca dadıb, az nuş edənlər.

26

Biz bir oyuncağıq, fələk oyunbaz,
Bu bir həqiqətdir, deyildir məcaz.
Vücut səhnəsində oynadıq, bir-bir
Ədəm sandığına girməsək olmaz.

27

Çətin sövdalara düşmə heç zaman,
Doldur piyaləni, nuş et durmadan.
Üzümün qızıyla oturub keyf çək,
Haram qız yaxşıdır halal anadan.

28

İnsana daima qəm verir fələk,
Bir qursa, birini dağıtsın gərək.
Dünyaya gəlməyən bilsə gələnlər,
Nə çəkir, gəlməkçün bəsləməz dilək.

29

Biz getsək yenə də duracaq cahan,
Bizdən qalmayacaq bir iz, bir nişan.
Biz yoxkən çəkmirdi o heç bir zərər,
Getsək də görünməz onda bir nöqsan.

30

Ey fələk, xəsisə izzət verirsən,
Ev, hamam, dəyirman, sərvət verirsən.
Sənin tək fələyə tüpürmək gərək,
Azad adamlara zillət verirsən.

31

Ey dost, tamah üçün gəzib dörd yanı,
Nə qədər ölçəsən bütün dünyanı,
Gediblər, gedərik, gəlib-gedərlər,
Bir an muradınca yaşayan hanı!

32

Ulduzla doludur bu böyük eyvan,
Onlara çox ağıl qalmışdır heyran.
Ağıl kələfini itirmə əsla!
Kainat özü də qalıb sərgərdan.

33

Gül rəngli şərab ver bizə, ey saqi!
Uymayaq söhbətə, sözə, ey saqi!
Bir kuzə mey gətir, torpağımızdan,
Dövrən düzəltməmiş kuzə, ey saqi!

34

Xoş həyat kədərlə vurulmaz başa,
Şad könül şüşəsi çırpılmaz daşa.
Kim bilir dünyada nələr olacaq!
Şərab iç, ay üzlü gözəl sev, yaşa.

35

Qələndərxislət ol, meyxana axtar,
Sevdiyin yar olsun, mey, kamança, tar.
Əlinə qədəh al, çiyinə kuzə,
Vaxtı boş keçirmə, mey iç, ey nigar!

36

Bir yolun üstündə torpağımızdan
Kuzə düzəltməmiş kuzəçi, canan!
Doldur, o zərərsiz kuzədən mey iç,
Ver bir də mən içim, zövq alaqlıq bir an.

37

Gördüm bir rind minib yer səməndinə,
İnanmır heç küfrə, islama, dinə.
Kimdə cürət vardır bu arif kimi,
İnanmasın haqqa, şərə, yəqinə.

38

Kuzəni, qədəhi alıb, ay gözəl,
Bir bulaq başına, çəmənzarə gəl!
Çox ayüzlüləri bu fələk yüz yol
Kuzəyə döndərib, məhv edib əcəl.

39

Bahardır mey içir çəməndə lələ,
Bir incə dilbərlə qaldır piyalə.
Bu mavi göy yırıb səni torpağa,
Bir gün həyatını verər zəvalə.

40

Madam çox yaşamır dünyada insan,
Meysiz, sevgilisiz yaşama bir an.
Axtarma qədimdir, təzədir aləm,
İstər bizdən sonra uçulsun cahan.

41

Əl çəkmir, ey könül, qəm-kədər səndən,
Ruhun ayrılacaq bir gün bədəndən.
Hələ torpağından səbzə¹ bitməmiş,
Xoş yaşa, ayrılma yaşıl çəməndən.

42

Gəlmədim arzumla bura gəlirkən,
Getmək də yəqindir dünya evindən.
Ey yüngül ayaqlı saqi, şərab ver!
Cahanın qəmini meylə yuyum mən.

43

Gördüm ki, tikilir uca bir bina,
Döyüb ayaqlayır palçığı bənna.
Palçıq deyir: – Sən də torpaq olarsan,
Gəl əzab çəkdirmə insan oğluna.

44

Gülərkən baharda çiçəklər, güllər,
Çəməndə mey versə bir nazlı dilbər
Başqalara bu söz çirkin olsa da,
İtəm, cənnət adı çəksəm mən əgər.

¹ Səbzə – göy ot

45

Nifaq bayrağını ataraq həməən,
Qoca yaşda şərab içəcəyəm mən.
İndi kef çəkməyim, bəs nə vaxt çəkim;
Yaşım ki, keçmişdir mənim yetmişdən.

46

Ömür keçdi istər şirin, istər təlx,
Peymanə doldumu, nə Bağdad, nə Bəlx.
Bizdən sonra bu ay çox batıb – çıxar;
Şərab iç, bu qəflət yuxusundan qalx.

47

Əsir olma bunca qoxuya, rəngə.
Düşünmə çirkini, uyma qəşəngə.
Olsan dirlik suyu – Zəməm çeşməsi,
Yer udub döndərər səni səhəngə.

48

Bir zaman məktəbə getdim uşaqkən,
Bir zaman sevindim dəbirliyimdən.
İşə bax, dünyaya su kimi gəldim,
Sonra külək kimi əsib getdim mən.

49

Zöhrəni yaradan gündən təbiət
Yaratmayıb meydən gözəl bir nemət!
Al şərabdan yaxşı nə ola bilər!
Mey satan, bax, buna edirəm heyrət.

50

Badə verən saqi olsa bir dilbər,
Dirlik suyu olsa şərabım əgər,
Zöhrə mütrüb olsa, İsa da həmdəm,
Əylənə bilmərəm olsa qəm-kədər.

51

Gül üzlü gözələ vurğundur könül,
Əlimdə gül rəngli badə var, ey gül!
Qoymaram ürəkdə bir arzum qalsın,
Dönüb ta cüzilər olmayınca küll.

52

Eşqin kitab ilə fala baxırkən,
Bir hal əhli gördüm çəmənləkdə mən.
Dedi: – Xoşbəxt odur ay tək yarın var,
Sevgi gecəsi də uzundur ildən.

53

Bir kaşı kuzəni sərxoşluğumdan,
Sındırıb, buraxdım dünən çox nöqsan.
Kuzə dedi: – Mən də sənin kimiydim,
Mənim tək olarsan sən də bir zaman.

54

Sevgilim, gəl sənə mən verim xəbər.
Yalnız iki sözlə deyim müxtəsər:
Torpağa girərəm məhəbbətinlə,
Eşqinlə qalxaram yerdən, ey dilbər.

55

Ömrün məhv olmamış qanlı əcəldən,
Buraxma qədəhi, çiçəyi əldən.
Doldur ətəyini qızıl güllərlə,
Zövq al sərv boylu zərif gözəldən.

56

Mey içim gərək mən gənclik zamanı,
Şərabla unudum bütün dünyanı.
Acı olsa belə mey həyatımdır,
Xoşdur acı ömrün ən çətin anı.

57

Saqısız, şərabsız bir dövran heçdir,
Meysiz və nəgməsiz keçən an heçdir.
Dünyaya baxdıqca görürəm yalnız,
Bir işrət qalacaq, bu cahan heçdir!

58

Dərd çəkib, dünyada fəryad eyləmə,
Keçmiş kədərləri, gəl, yad eyləmə.
Könül ver nazənin bir pərizada,
Badə iç, ömrünü bərbad eyləmə.

59

Yardı işığıyla gecəni məhtab,
Bu an bir də gəlməz, durma, iç şərab!
Düşər qəbrimizə çox ay işığı,
Xoş ömür sürməyə fürsət axtar, tap.

60

Aşiq içsin gərək il boyu badə,
Divanə tək rüsvay olsun dünyadə.
Ayıqkən çəkirik hər şeyçün kədər,
Məst ikən veririk hər şeyi badə.

61

Olmayaq gündəlik ağla biz düşkün...
İstər yüz il yaşa, istərsə beş gün.
Birdir, bu dünyada zövq al, şərab iç,
Kuzəyə dönmədən hələ sümüyün.

62

Bir səhər səs gəldi meyخانəmizdən,
Gəl ayrılma, ey rind divanə, bizdən.
Həyat peymanəmiz dolmayınca, qalx,
Zövq alağ bu dolu peymanəmizdən.

63

Ey Xəyyam, bircə bax, dad çəkir cahan,
Dünyanın dərđini çəkən insandan.
Mey iç sürahidən saz nəğməsilə,
Dəyməmiş qədəhin daşa bir zaman.

64

Düşərək əcəlin çənginə həmən,
Ömrümün ağacı qopsa kökündən,
Onda torpağımdan qədəh düzəldin,
Bəlkə mey dolanda dirilərəm mən.

65

Bu fələk heç kəsə sirrini açmaz,
Öldürmüş minlərlə Mahmudla Ayaz.
Ömür bir dəfədir, gül rəngli mey iç,
Dünyadan gedənlər bir də qayıtmaz.

66

Sənin kimi gözəl görməyib cahan,
Əzizsən gözümdən, şirin canımdan.
Bu dünyada candan şirin şey olmaz,
Yüz cana dəyərsən, ey dilbər canan.

67

Bu gündən sabaha yetişərmə əl?
Xəyaldır sabahçün bəslənən əməl.
Könlün oyaq ikən vaxtı itirmə,
Daim yaşamağa vaxt verməz əcəl.

68

Ağıl bu qədəhə söyləyir əhsən,
Öpür məhəbbətlə min yol üzündən.
Onu gör nə zərif yaratmış fələk,
Sındırıb məhv edir sonra qəfildən.

69

Bir kuzəçi gördüm ayaqda durmuş,
İnsan torpağından tayalar vurmuş.
Dilənçi əlindən, şah kəlləsindən,
Kuzəyçin boğazlar, qulplar yoğurmuş.

70

Yolum karxanaya düşmüşdü dünən,
Orada minlərcə kuzə gördüm mən.
Hərə öz diliylə mənə deyirdi:
Hanı kuzə alan, satan, düzəldən?

71

Gəlişimdən fayda görmədi həyat,
Getsəm də dəyişməz qoca kainat.
Bu gəliş-gedişin səbəbi nədir?
Eşidə bilmədim kimsədən, heyhat.

72

Cənnət – cəhənnəmə girən yox, könül,
Gedib o dünyanı görən yox, könül.
Ümid və qorxumuz o şeydəndir ki,
Onlardan heç nişan verən yox, könül.

73

Sərxoşa rast gəlsə dolu piyalə,
Onu sındırmağı almaz xəyalə.
Nazənin başları, zərif əlləri,
Kim qurdu, kim qırdı, saldı bu halə.

74

Tanrı, yaratmışan bir incə dilbər,
Bir dodağı şəkər, saçları ənbər.
Sonra da deyirsən ona baxma, bu,
“Əy, ancaq dağıtma” – deməyə bənzər.

75

Bizarəm kilsədən, bütperəstlikdən,
Nə qədər dəryaya kərpic düzüm mən.
Kim deyir ki, Xəyyanı cəhənnəmlikdir,
Varmı cəhənnəmdən, cənnətdən gələn?

76

Mey ver, saqi, həyat bircə nəfəsdir,
Bir an şadlıq etsən dünyada bəsdir.
Nə tapsan qane ol, cahanda arzun,
Baş tutmaz, çırpınmaq, mənəcə, əbəsdir!

31

30

77

Nə görsən insanda xeyirdən, şərdən,
Hər kədər, hər sevinc gəlsə qədərdən,
Fələkdən bilmə ki, ağıl yolunda
Min dəfə acizdir fələk bəşərdən.

78

Bizi pəncəsində sıxmamış zaman
Mey içək, ömrümüz xoş keçsin bir an.
Dünyadan gedəndə bu zalım fələk
Bir su içməyə də verməyir aman.

79

Tutaq, Ərəstu tək vardır hikmətin,
Qeysər, Fəğfur kimi vardır qüdrətin,
Cəmşidin camından şərab iç, çünki
Torpağın altında sönər şöhrətin!

80

Ey şəhər müftisi, səndən pərgarıq,
Bunca sərxoşluqla səndən huşyarıq.
Biz şərab içirik, sən xalq qanını,
İnsaf et, hansımız daha qəddarıq.

81

Bu fələk bənzəyir çevrilmiş tasa,
Zirəng insanları batırır yasa.
Qədəhlə şüşənin dostluğu qandır,
Dodaq – dodağa da öpüşmüş olsa.

82

Tusun barısında gördüm ki, bir quş
Caynağında Keyin başını tutmuş.
Kəlləyə söyləyir, əfsuslar olsun,
Zənglərin səsinə aləm unutmuş.

83

Bu torpaq ki, onu tapdayır heyvan,
Olmuş bir zamanlar gül üzlü canan.
Eyvanda gördüyün kərpic yaranmış
Vəzir barmağından, sultan başından.

84

Bu fələk çox insan əkib-biçmişdir,
Dərd çəkmək, qəm yemək faydasız işdir.
Ey saqi, durma, tez mənə badə ver!
Mey içim, olanlar olub keçmişdir.

85

İnsan kəlləsindən kasalar quran,
Qədəhlər yaradıb naxışlar vuran.
Mənim vücudumdan kasa yaratdı,
Onu məhəbbətlə doldurdu hər an.

86

Çöldən külək kimi, çaydan sel kimi,
Gördüm bu gün yenə keçən ömrümü,
Qayıtmayan günün, gəlməmiş günün,
Dərdilə inləməz qəlbimin simi.

87

Əcəlin ovçusu tor quran zaman,
Tutduğu ovuna ad qoydu: insan.
Dünyada nə yaxşı-yaman iş görse,
İnsanın boynuna yükləyir haman.

88

Basqın eləməmiş sənə qəm-kədər,
Əmr elə, gül rəngli şərab versinlər.
Qızıl deyilsən ki, ey qafil, səni,
Basdırsın, yenə də çıxarsın bəşər.

89

Xəbərin varmıdır, ağarınca dan,
Nə üçün xoruzlar qaldırır fəğan?
Deyirlər: ömründən keçən gecəni,
Dur, seyr et səhərin saf aynasından.

90

Göylərin altında daim möhkəm ol,
Bu odlu dünyada şərab iç bol-bol.
Zənn et ki, torpağın qucağındasan,
Budur əvvəl-axır gedəcəyin yol.

91

Ey fələk, zalımlıq ədavətidir,
Aləmi dağıtmaq bir adətidir.
Ey torpaq, bağrını söksək, dağıtsaq,
Daş-qaşlar çıxar ki, ləyaqətidir.

92

Yaşasan üç yüz il, beş yüz il, min il,
Bu köhnə dünyadan gedəcəksən, bil.
İstər dilənçi ol, istərsə şah ol,
Sonda qiymət birdir, iki cür deyil.

93

Sən könül qırmağı eyləsən adət,
İnsan incitməyi bilsən səadət,
Ağlın matəmində otur, ey nadan!
Bil ki, əskik deyil səndən rəzalət.

94

Qoyma qucaqlasın qəm-kədər səni,
Burax bir tərəfə dərdi, qüssəni.
Üstünə çəkməmiş ac torpaq hasar,
Seyr et axar suyu, gülü, süsəni.

95

O qəsr ki, göyə çiyin vururdu,
Şahlar dərgahında boyun bururdu,
Gördüm eyvanına qonmuş bir qumru,
Daima oxuyur: ku-ku-ku-ku-ku¹.

96

Ey gül, bənzəyirsən zərif yanağa,
Ey mey, bənzəyirsən incə dodağa,
Ey tale, özünü dost göstərərək,
Çalışıb salırsan məni ayağa.

¹ Ku – hanı, hanı? (farsca)

97

Fələk ürəyimə söylədi pünhan:
Nə görsə qədərdən-qəzadan insan.
Məndən bilir, ancaq mənim qüdrətim,
Olsaydı, gəzməzdim belə sərgərdan.

98

Bir ağıllı insan gördüm rüyada,
Söylədi: – Yuxudan gəlməz bir fayda.
Yoldaşdır ölümlə yuxu çox zaman,
Qəbirdə yatarsan qoca dünyada.

99

Məzhəb-din düşünür bir yığın insan,
Bir yığın da “şəklə” “yəqində” heyran.
“Qafillər, yol nə o, nə budur” – deyə,
Pusqudan qışqırır biri nagəhan.

100

Könül, rast gəlməsən tikana, xara,
Yetişə bilməzsən gül üzlü yara.
Yüz parça olmasa darağın bağı,
Heç əli çatarmı ipək saçlara!..

101

Gördüm ki, bazarda bir çömləkçi var,
Bir parça palçığı döyüb ayaqlar.
Palçıq deyir: – Mən də sənin kimiydim,
Gəl məni incidib etmə bunca xar.

102

Bir tayfa aldanıb uydu qürurə,
Bir tayfa vuruldu cənnətə, hurə.
Pərdələr qalxınca sənin kuyundan,
Uzaq düşükləri çıxar zühurə.

103

Əzəlin sirrini bilmərik sən, mən.
Bir şey dərk etmərik bu gizli sirdən,
Pərdə arxasında gedir söhbətlər,
Sən, mən sağ qalmaq pərdə qalxırkən.

104

Nə kilsə əhliyəm, nə müsəlmanam,
Haqq yaxşı bilir ki, nə torpaqdanam.
Bir kafir dərvişəm, ya pis qadınam,
Cənnətsiz, dünyasız, dinsiz insanam.

105

Qurursan yolunun üstə min tələ,
Deyirsən, tərپənsən, keçərsən ələ.
Hər şey hökmündəsə, neçün günahkar,
Edirsən, salırsan məni əngələ?!

106

Ey çömləkçi, əgər aqlın, huşun var,
İnsan palçığını bunca etmə xar;
Keyxosrov şahındır, Firidunundur,
Qəlibə qoyduğun əllər, barmaqlar.

107

Deyirlər var cənnət, var huri, Kövsər.
Axacaq çay kimi şərab, süd, şəkər.
Bunun sağlığına qədəh ver, saqi!
Yüz min nisyə şeyə bircə nağd deyər.

108

Nə qədər canında vardır qüvvətin,
Azadlıq yolunda mətin ol, mətin!
Rüstəm düşmən olsa, Hatəm dost sənə,
Olmasın onlardan qorxun, minnətin.

109

Ömrüm artsın deyə, görüncə bardaq,
Dərhal dodağına dayadım dodaq.
Bardaq pıçıldadı mənə: – Şərab iç!
Dünyaya bir dəfə gəlirsən ancaq.

110

Ey Xəyyam, sərxoşsan əgər şərabdan,
Yanında oturub gül üzlü canan,
İndi ki, dünyanın sonu yoxluqdur,
Xoş keçin var ikən, elə bil yoxsan.

111

Bənövşə geyincə bir mavi paltar,
Gülün yaxasını açınca rüzgar,
Ağıllı, bir gümüş bədənli qızla,
Mey içər, qədəhi bir daşa çarpar.

112

Mey xoşdur Kavusun səltənətindən,
Tusdan, Qubad şahın məmləkətindən,
Səhər bir aşiqin çəkdiyi nalə
Xoşdur min zahidin ibadətindən.

113

Ey saqi, onlar ki köçdülər qabaq,
Yatıblar, onları örtübdür torpaq.
Şərab iç, düz sözü gəl eşit məndən –
Hər nə söyləmişlər – küləkdir ancaq.

114

Nə olar rahatlıq üzünü görsək,
Ya bu uzun yolun sonuna irsək.
Yüz min il keçincə torpaqdan, ey kaş!
Bir yaşıl ot kimi yenə göyərsək.

115

Səni səadətə aparən ağıl,
Gündə xitab edir, söyləyir: ayıl!
Ot kimi biçildin, bitməyəcəksən,
Ömrün hər anından istifadə qıl.

116

Qoy olsun əlimdə üzüm badəsi,
Başımda sevimli dilbər həvəsi.
Deyirlər ki, Tanrı tövbə vəd etmiş,
Qoy özünə qalsın onun tövbəsi.

117

Saqi, lalə rəngli mey gətir, aman,
Axıt sürəhinin boğazından qan.
Mənim dostlarımla içində bu gün,
Badədən təmiz bir məhrəm yox, inan.

118

Yaşardı gözləri sıx bulutların,
Mey iç, seyrinə çıx gülün, gülzarın.
Torpağından bitən bu otlar, sabah,
Seyrəngahı olar çox insanların.

119

O saraylarda ki, mey içmiş Bəhram,
Orda ceyranlara şirlər olmuş ram.
Kəməndlə gur tutan Bəhram gör indi,
Gorda yatıb necə olmuşdur aram.

120

Nə soyuqdur, nə də isti bir andır,
Bulud gül üzünü yuyan zamandır.
Bülbül qızıl gülə pıçıldayır ki,
Füsrəti qaçırma, meyvə iç, amandır.

121

Bu köhnə saray ki, adıdır aləm,
Gecəyə, gündüzə çapardır hər dəm.
Burda şahlıq edib məzara girmiş,
Yüz minlərlə Bəhram, yüz minlərlə Cəm.

122

Ey gözəl, dur bizim xətrimizçün gəl,
Olsun müşkülümüz cəmalınla həll!
Qədəh qayrılmamış torpağımızdan,
Dolandır qədəhi məclisdə əl-əl.

123

Bir nəfəs yol vardır küfrdən dinə,
Bir nəfəs yol vardır şəkdən yəqinə,
Ömrünün hasili bu bir nəfəsdür,
Bu əziz nəfəsi xoş keçir yenə.

124

Əlimdə olsaydı əgər iqtidar,
Bu köhnə fələyi kökündən yıxar.
Təzədən elə bir fələk qurardım
Ki, hamı yaşardı azad, bəxtiyar.

125

Dünya – ömrümüzdən keçən bir andır,
Ceyhun – gözümüzdən axan neysandır.
Cəhənnəm – çəkdiyən bihudə dərddir,
Cənnətsə xoş keçən rahat zamandır.

126

Onlar ki, oldular ağıl dəryası,
Saçdılar ellərə ürfən ziyası.
Qaranlıq gecədən baş çıxarmadan
Bir əfsanə dedi, çatdı rəyası.

127

Ətrim var, sərv tək ucadır başım,
Bir güləm, lalələr olub yoldaşım.
Bilinməz torpağın şadlıq evində,
Neçin bəzəmişdir məni nəqqaşım.

128

Bu kuzə mənim tək aşiqi – zarmış,
Yarın tellərini öpüb oxşarmış.
Boynunda gördüyün qulpu bir əlmiş,
Cananın boynunu qucaqlayarmış.

129

Gül dedi: – Bu qədər gözəlliklə mən,
Nə dərdlər çəkərəm gülab çəkəndən.
Bülbül dilə gəlib söylədi gülə:
– İllərcə ağlayır bir dəfə gülən.

130

Yaradan dünyanı neçin yaratdı!
Sonra dəyişməyə neçin əl atdı.
Əgər gözəldisə, məhvi nə layiq?
Çirkinsə nə üçün qüsura batdı.

131

Gözəl bir dilbərlə oturub dünən,
Bir bulaq başında mey içirdim mən;
Elə bil çıxırdı səhər günəşi,
Qarşıma qoyduğum billur qədəhdən.

132

Nə yazıq, ömrümüz getdi tufana,
Döndü çox ciyərlər əcəldən qana.
O dünyadan dönüb gələn olmadı,
Bilək neyləyirlər orda insana.

133

Yerləri, göyləri yaradan ancaq,
Vurdu bizim qəmli sinəmizə dağ.
Yaqut dodaqları, ipək saçları,
Çəkdi yer altına, eyləydi torpaq.

134

Əcəlin çənginə düşüncə həməni,
Ömrümün ağacı qopar kökündən,
Onda torpağımdan qədəh düzəlsə,
Şərabla dolunca dirilərəm mən.

135

Mənəvi aləmin lövhəsidir eşq,
Gəncliyin ən gözəl nəğməsidir eşq.
Ey eşq aləmindən xəbərsiz olan,
Anla ki, həyatın nəşəsidir eşq.

136

Könlüm heç bilikdən olmadı məhrum,
Bir çox sirlər mənə oldular məfhum.
Yaşadım dünyada yetmiş iki il,
Yenə heç nə mənə olmadı məlum.

46

137

Bu gecə batmanlıq qədəhə keçdim,
Doymaqçün ən böyük qədəhlə içdim.
Ağlımı, dinimi boşayaraq mən,
Meynənin qızını nişanlı seçdim.

138

Səhərdir, gəl içək gül rəngli badə,
Bu adi şöhrəti gəl verək bada.
Yarın tellərini öpüb saz çalaq,
Uzaq əməllərdən qaçaq dünyada.

139

Tövbə rəvamıdır mey olan yerdə?
Onu izləyirlər tərək edənlər də.
Tövbənin yerimi, çiçəklər açıb,
Bülbül şirin nəğmə oxuyan yerdə!

140

Kimin bir çörəklik buğdası vardır,
Başını çəkməyə yuvası vardır,
Nə ağadır, nə də kimsəyə nökr;
Şad olsun, zənn etsin dünyası vardır.

47

141

İndi ki, hər şadlıq getmişdir badə,
Bir yaxşı dost qalıb, o da ki, badə.
Buraxma sevinclə qədəhi əldən,
Köməyin bir odur sənin dünyadə.

142

Açılmaz heç kəsə əsrar pərdəsi,
Çatmaz boş göylərə kimsənin səsi.
Torpağın altından başqa mənzil yox,
Uzundur dünyanın bu əfsanəsi.

143

Bu fələk ki, bizi hərlədir hər an,
Seçilməz sehrbaz fanuslarından.
Günəş çırağıdır, dünya fənəri,
Bizsə şəkil kimi içində heyran.

144

Ağıllı insançün dolanmaz fələk,
Birdir, göyü yeddi, ya səkkiz bilək.
Ya çöldə qurd yesin, ya da qarışqa,
Madam ki, ölüm var, boşdur hər dilək.

145

Başımda olsa da məstlik havası,
Şərab ver, şərabdır ruhun qidası.
Dünya əfsanədir, mənə mey gətir!
Ömür bir küləkdir, yoxdur vəfası.

146

Bir balıq ördəklə qovrulan zaman,
Dedi: – “Ümid varımı bir də bu arıxdan.
Çəkilməmiş su gəlsin” – Ördək söylədi:
“– Biz yanandan sonra qoy qopsun tufan”.

147

Yaz bulutlarından yuyunur çiçək,
Yenidən olmuşdur dünya sevincək!
Gül üzlü dilbərlə mey iç çəməndə,
Yad et elçiləri, gülşəndə kef çək.

148

Ömrümdə heç ayıq olmamışam mən,
Qədir gecəsi də sərxoşam meydən.
Dodağımda qədəh, küplə döz-dözə
Yatıb qalacağam yerdə sübhəcən.

149

Mənə həyat verən sənsən, neyləyim,
İpimi əyirən sənsən, neyləyim.
Yaxşılıq, yamanlıq, nə gəlsə məndən,
Yazıb rəva görən sənsən, neyləyim.

150

Qorxma bu cahanın hadisatından,
Çəkir hadisələr dünyada bir an.
Ömrü qənimət bil, keçmişdən qorxma!
Çəkinmə gələcək güncün heç zaman.

151

Bəs deyilmi bunca xalqı incitmək,
Yazıq insanların ətini didmək?
Tutaq ki, sənindir bütün bu dünya;
Axırın nə olar – fəneyə getmək.

152

Maya olmasa da ağıllıya zər,
Yoxsulçün bu dünya zindana bənzər!
Əliboş bənövşə bükmüş boynunu,
Qızılgül qızılla belə gülümsər.

153

Fələk əl çəkməyir mənə cəfadən,
Edir alçaqlara lütfünü dövrən.
Odur qanla dolmuş sürahi sinəm,
Piyalə gözüksə daima giryən.

154

Bilmirəm yaradan nə verib mənə:
Cənnətə gedərəm, ya cəhənnəmə.
Burda saz, mey, gözəl, çəmənlə olsa nəqd,
O niyə cənnəti verərəm sənə.

155

Bu ucsuz, bucaqsız dairədə sən,
İki cür insanı xoşbəxt görürsən.
Bir qismi hər şeyi bilən, o biri
Xəbərsiz yaşayan dünya işindən.

156

Bü dönən fələkdə pis dövrəyə bax,
Dostlar bir-bir çəkdi dünyadan ayaq.
Şən ol, az ömründə dünənə baxma,
Sabahı düşünmə, halı gör ancaq!

157

Saz çalıb, kədərdən qoymayaq bir iz,
Mey içək, şad olsun bir az qəlbimiz.
Sataq səccadəni bir qədər meyə,
Dinin şüşəsini gəl sındıraq biz.

158

Zəmanə qəmindən məhzun olub sən,
Nə qədər dərd çəkib yaş tökəcəksən.
Bu qoca dünyadan çıxıb getməmiş
Şərab iç, xoş keçin, qalma kefindən.

159

İki gündə insan tapsa bir çörək,
İçməyə bir az su, nə üçün gərək.
Özü kimi biri ağası olsun,
Yaxud bir nəfərə işləsin qul tək?

160

Keçir külək kimi ömrün karvanı,
Qənimət bilməli zövqü, səfanı.
Saqi, gəl sabahı düşünmə, mey ver,
Keçir gecə, gedir işrət zamanı.

161

Çiçəkçün baharın ruzgarı xoşdur,
Çəməndə gözəlin didarı xoşdur.
Dünəndən nə qədər desən xoş deyil,
Bu günün sevdası, dildarı xoşdur.

162

Mey içmək, şad olmaq ayinim mənim,
Bilməməkdir küfrü din, dinim mənim.
Dünya gəlininə dedim: – Kəbinin?
Dedi: – Şad könlündür kəbinim mənim.

163

Pəhrizkarlar deyir öləndə insan,
Yatdığı kimi də qalxar torpaqdan.
Mən yardım, şərabdan ayrılmıram ki,
Onlarla bir olum dirilən zaman.

164

Yetməzmi bu məscid, bu oruc, namaz!
Yollan meyخانaya, şərab iç bir az.
Bir gün torpağından kuzə qayrılar,
Ey Xəyyam, bu ömür əbədi qalmaz.

165

Bir şüşə mey olsa, bir divan¹ olsa,
Bir də məlahətli qəzəlxan olsa,
Mənə xarabalıq xoşdur saraydan –
Yanımda mehriban bir canan olsa.

166

Cam olsun, mey olsun, saqi olsun, bağ,
Bunlar mənim, niyə cənnət sənin, bax.
Cənnət – cəhənnəmin bəhsinə uyma,
Cənnət – cəhənnəmə kim basıb ayaq?

167

Çalış bir yeməkçün, bir də paltarçün,
Bunlar kifayətdir, düşünmə varçün.
Dəyərli ömrünü fənaya vermə,
Beş günlük dünyada boş arzularçün.

168

Gətir yaqut rəngli şərabi – sadə,
Azadə olana məhrəmdir badə.
Şərab ver, bilirsən, tez əsib keçən,
Küləyə bənzəyir ömür dünyadə.

¹ Divan – kitab

169

Gəl keçən günləri yadına salma,
Sabahın hayına indidən qalma.
Burax keçmişləri, gələcəkləri,
Xoş keçir halını, qüssəyə dalma.

170

Köhnə şərab içib məstəmsə, məstəm,
Kafir, atəşpərəst, ya bütərəstəm.
Bərəmdə hərə bir fikir söyləyir,
Aydındır öz işim mənə hər kəsdən.

171

Biz qəflət toruna düşmüş bir quşuq,
Dünyanın dərdindən cana doymuşuq.
Nə gəlmək arzumuz olub, nə getmək.
Bu damsız, qapısız yerə uymuşuq.

172

Çirkinə, gözələ baxmaz həqiqət,
Birdir aşıqlərçün cəhənnəm, cənnət.
Dərd əhli palaza, atlaza baxmaz,
Yastıqla kərpici seçməz məhəbbət.

173

Ey yar, xərabatda eyləyək niyaz,
Lazım deyil bizə ibadət, namaz.
Sənsən qiyamətim, həm də bu dünyam,
İstər yandır məni, istər eylə naz.

174

Sən hər müəmmanı duymazsan, könül,
Nüktəli sözləri anlamaq müşkül.
Yaqut rəngli meydən burda cənnət qur,
Cənnətə yetişmək müəyyən deyil.

175

Ruhun ayrılında bu şirin candan,
Ədəm pərdəsində olarsan pünhan.
Şərab iç, xoş keçin, bəlli deyildir,
Hardan gəlib, hara gedəcək insan.

176

Olsan bu dünyada şəhvət düşkünü,
Parlamaz ömrünün, bəxtinin günü,
Düşün neyləyirsən, kimsən, nəçisən,
Hara gedəcəksən ömrün son günü.

177

İndi ki, meydanda yoxdur həqiqət,
Vermə şübhələrlə ömrünə zəhmət.
Bixəbər sərxoşla, bixəbər ayıq,
Birdir, eylə daim eys ilə işrət.

178

Ey dost, olan işçün çəkmə qəm, kədər,
Səni incitməsin boş düşüncələr.
Xoş keçin dünyada, sevinclə ömr et!
Çünki getməyindən tutmazsan xəbər.

179

Ey yalan satana aldanan insan,
Beş günlük ömürçün çox çarpışırsan.
Deyirsən ki, ölsəm gedərəm hara,
Şərabı ver, hara gedirsən, yollan.

180

Bəzənsə gözündə bu dünya əgər,
Salmaz ağıllılar ona bir nəzər.
Gedənlər çox olub, nəсібini al!
Getdin, bu dünyaya etməzsən güzər.

181

Bu səhrələr dolur, boşalır hər an,
Baxdıqca bu çölə, oluram heyran.
Çünki bilinməyir hardan gəlibdir,
Haraya yollanır bu uzun karvan.

182

Mey iç, silinməmiş adın cahandan,
Mey qəmi, qüssəni çıxarır candan.
Elə bir gözəlin saçını tel-tel,
Tel-tel etməyincə səni bu dövrən.

183

Bu fani dünyada çəkmə çox möhnət,
Xoş keçin, daima qur eyşü-işrət.
Əgər bu dünyada vəfa olsaydı,
Sənə başqasından çatmazdı növbət.

184

Bizə qəsd eləyir bu zalım fələk,
Gəl çıxacaq çəmənə, al şərab içək.
Çox çəkməz, göyərər torpağımızdan
Yaşıl çəmənlərdə əlvən gül-çiçək.

185

Göydə Pərvin adlı bir öküz yaşar,
Yer altında da bir başqa öküz var.
Bu iki öküzün arasındasa
Görər eşşəkləri aqıl adamlar.

186

Çox gəzdik çölləri, çəmənlikləri,
Gəzdik bu dünyada bütün hər yeri.
Hələ eşitmədik bir nəfər insan,
Bu heçlik yolundan qayıtsın geri.

187

Qızıla, gümüşə uyma dünyada,
Vermə pul yığmaqla ömrünü bada.
Nəfəsin sönməmiş dostlarımla ye,
Öldün, düşmən yeyər, bunu salyada.

188

Bu qoca dünyadan gedincə sən, mən,
Kərpiclə örtülər qəbrimiz həmənlər.
Başqa qəbirlərcün torpağımızdan,
Kərpic düzələcək, bunu düşün sən.

189

Görürəm çox canlar çəkmişdir torpaq,
Çoxu yer altını eyləmiş yataq.
Heçlik səhrasına baxıb görürəm,
Gedən çox, qayıdıb gələn yox ancaq.

190

Palçığı yoğuran bu kuzəgərlər,
Ağilla, fikirlə etsinlər nəzər.
İnsan bədənidir bu palçıq, neçün,
Döyüb incidirlər onu bu qədər?

191

Bir gün tənə vurdu Şeyx fahişəyə:
“Sərxoşsan, çox tora düşürsən” – deyər.
Qadın cavab verdi: – Mən öyləyəm, Şeyx,
Örtürsən əslini söylə sən niyə?

192

O gün ki, əlimə alıram şərab,
Elə bil, şadlıqdan oluram xərab.
Təbim oda dönür, sözlərim suya!
Yüz möcüz önümdə eyləməyir tab.

193

Torpağım qəlibə tökülən zaman,
Yaranmışdır ondan min fitnə, min qan.
Bundan yaxşı ola bilmərəm, çünki
Belə çıxarıldım mən qalıbımdan.

194

Rindlərə xidmət et, gəlsə əlindən,
Orucu, namazı yix təməlindən.
Sən Ömər Xəyyamdan eşit düz sözü,
Mey iç, inciməsin kimsə dilindən.

195

Dostum, gəl sabahçün çəkməyək möhnət,
Bu bir anlıq ömrü bilək qənimət.
Sabah qəbrə girdik, yeddi min illik
Ölüyə bərabər olarıq, əlbət.

196

Dünyadan tamahı azalt, şən yaşa!
Mey iç, bir gözəlin saçını oxşa.
Əl çək zəmanədə yaxşı-yamandan.
Bu beş günlük ömür tez gələr başa.

197

Bu ucsuz-bucaqsız göyün altında,
Şən keçin, dövranda az deyil cəfa;
Sənə növbət çatdı, heç ah eyləmə,
Hamı gedəcəkdir çünki torpağa.

198

Orucluqda oruc yeyirdim əgər,
Sanma ki, yeyirdim onu bixəbər.
Oruc əzabından günüm gecəydi,
Obaşdan gəlirdi gözümə səhər.

199

Bizə deyirlər ki, mey içən insan,
Cəhənnəmlilik olur, bu, boş bir yalan.
Cəhənnəmlilik olsa aşıqlər, məstlər,
Cənnət boş görünər sənə ovcundan.

200

Məscidi, namazı, orucu burax,
Dilənçi olsan da mey iç, kefə bax.
Ey Xəyyam, öldünmü, bil, torpağından,
Gah qədəh düzələr, gah kuzə, bardaq.

201

Dostlar, şərab ilə bəsləyin məni,
Döndərin yaquta sarı çöhrəni.
Mən ölsəm qırmızı şərabla yuyun,
Meynə tabutunda aparın məni.

202

Qəlbin məhəbbətlə çırpınsın gərək,
Çalış inciməsin səndən bir ürək.
Dəyər yüz Kəbəyə bir könül almaq!
Kəbəyə getməkçin bəsləmə dilək.

203

Ey dost, gəl özünü qüssəyə salma,
Bu köhnə dünyanın qəminə dalma,
Olmayan gəlməmiş, olan keçmişdir,
Olub olmayanın hayına qalma.

204

Satmışıq taqları biz heç bir şeyə,
İpək sarıqları satmışıq neyə.
Hiylə xəbərçisi təsbehi də biz,
Satarıq bir qədəh gül rəngli meyə.

205

Yaz gəlib, bitincə xəzanın çağı,
Əziz ömrümüzün solur yarpağı.
Şərab iç, qəm yemə, – filosof demiş:
– Tiryəkdir mey, cahan qəmləri ağı.

206

Səhər zamanıdır, qalx, ey sərvnaz!
Mey içək, çal incə qəlb ovudan saz.
Getməyənlər burda qalmaz çox zaman,
Gedənlər bir daha geri qayıtmaz!

207

Çiçəklər açanda, bülbül ötəndə,
Ay üzlü dilbərlə yaşıl çəməndə,
Mey içmək arzusu olmuş, var, olar,
Ömrüm düşməyincə mənim kəməndə.

208

Ey könül, elə bil sənindir cahan!
Sən şadlıq bağında şənsən hər zaman.
Bir gecə çəmənə düşsən şəh kimi,
Səhər birdən-birə yox olacaqsan.

209

Gözümü açınca, bu alçaq fələk,
Əlimi bağladı, qurdu min kələk.
Nə yazıq, ömrümdən sayılacaqdır,
Şərabsız keçinmək, yarsız keçinmək.

210

Olmamış işlərcün yemə qüssə, qəm,
Uzaq düşünənlər çəkər dərd – ələm.
Xoş keçin dünyada, sıxma könlünü,
Artırıb-əksiltməz ruzunu matəm.

211

Sevinc içindədir, ey saqi, gülzar,
Düşün, bircə həftə gülün ömrü var.
Mey iç, gül – çiçək də, sən göz açınca,
Səbzələr, çiçəklər olar tarümar.

212

Mənim pəlçığımı haq yoğuranda,
Çox yaxşı bilirdi nə vardır onda.
Hökmü olmayınca günah etmərəm.
Neçün cəhənnəmin yanım odunda.

213

Bu uzun yollardan kim dönüb geri;
Gətirsin bizimçün düzgün xəbəri.
Bu tamah, ehtiyac yolu ağzında
Bir şey qoyub getmə, dönməzsən geri.

214

Gördüm bir kuzəçi göstərir hünər.
Torpaqdan yaradır gözəl kuzələr.
Ovcunda atamın torpağı vardı,
Bunu mən gördümsə, görməz bixəbər.

215

Bir udum mey dəyər bütün cahana,
Bir küpün kərpicı dəyər min cana.
Şərablı dodağı silən bir dəsmal
Dəyər min sarığa, min teyləsana¹.

216

Başqadır dəyərli yaqutun kanı,
O dürrün var başqa gözəl nişanı.
Eşqi dərk eləyə bilməz hər insan,
Başqadır sevginin, eşqin dastanı.

¹ Teyləsan – sarıq ucu

217

Səhər zamanıdır, dur, ey novcavan,
Tök billur qədəhə yaqut şərabdan.
Bu fani dünyada bir anlıq ömrü,
Sən çox axtararsan bil ki, bir zaman.

218

Dövran gərdeşindən nəsibini al,
Şərab iç, şadlıq et, bilmə dərd – mələl
Laqeyddir tətə, günaha Tanrı,
Bari sən aləmdə muradınca qal.

219

Öluncə yoxalsın, itsin mədfənim,
Xalqa ibrət olsun bu halım mənim,
Meylə torpağımdan kərpic yoğrulsun,
Bir küpün qapağı olsun bədənim.

220

Xəbərim olmadan məni yaratdı,
Dünyada gün-gündən heyrətim artdı.
Gəlişin, gedişin səbəbini mən
Bilmədən ömrümü heçliyə atdı.

221

Var dərdi, yox dərdi çəkməyim əbəs,
Gələcək zamanı bilərmə bir kəs?
Qədəhi doldur ki, bəlli deyildir,
Geri dönəcəkmə çəkdiyim nəfəs.

222

Deyirlər: məhşərdə cənnət huri var,
Gözəl bulaqlardan bal-şərab axar.
Demək, gözəl sevmək, mey içmək xoşdur,
Madam ki, orda da olacaq bunlar.

223

Gəl bircə arzuma, xacə, et əməl,
Törətmə yolumun üstündə əngəl.
Mənim düz işimi əyri görürsən,
Get, öz gözlərini düzəlt sən əvvəl.

224

Deyirlər: cənnətin var bir nəşəsi,
Məncə, daha xoşdur üzüm şirəsi.
Nəqdi al, nisyənin ardınca düşmə,
Təbilin uzaqdan xoş gələr səsi.

225

Mahmudun şadlığı badədir, badə,
Davudun nəğməsi sazdır dünyadə.
Burax gələcəyi, anma keçmiş,ı,
Bugünkü ömrünü keçir səfadə.

226

Olur ayıqlıqda şadlığım pünhan,
Gəlir sərxoşluqdan ağılıma nöqsan.
Ayıqlıqla məstlik arasındakı
Hal əsl həyatdır, ona can qurban.

227

Madam ki, aləmdə düşürsən dərdə,
Vəfasız dünyada ölüm var bir də.
Bəxtiyar odur ki, yaşadı bir an,
Ya heç doğulmadı bu fani yerdə.

228

Tutaq, hər arzunu götürdün, sonu?
Həyat kitabını bitirdin, sonu?
Elə bil yaşadın yüz il, ömrünü
İkinci yüz ilə yetirdin, sonu?

229

Uçdu şeyda bülbül bağçaya səhər,
Gördü qızıl güllər açıb gülümsər.
Dedi: keçən ömrün qayıtmaz geri,
Zövq al həyatından, bilmə qəm, kədər.

230

Şad ol, ömrü vurma kədərlə başa,
Bu zalım dünyada sən adil yaşa.
İndi ki, dünyanın sonu yoxluqdur,
Zənn et yoxsan, ömrü azad vur başa.

231

Qocaykən eşqinə bağladım əməl,
Yaşadıqca meydən götürməyəm əl.
Bu şərab satana edirəm heyrət,
O nə alacaqdır şərabdan gözəl?

232

Tövbə eləyənin səbatı olmaz,
Badə kimi abi-həyatı olmaz.
Orucluq ayında tövbə edərsə,
Namazın əlindən nicatı olmaz.

233

Səni kim bu gecə eyelədi məxmur,
Pərdədən səhrayə eyelədin zühur.
Kim sənə söylədi əsən külək tək,
Od tutub yananı bir də tutuşdur?

234

Mey içib gözələ vurulsa insan,
Yaxşıdır riyakar zahid olmaqdan.
Cəhənnəmlik olsa məstlər, aşıqlar,
Cənnətdə bir nəfər tapılmaz, inan.

235

Hər yetən dərdindən olmaz xəbərdar,
Sözü qısa deyib etməyəm təkrar.
Elə bir haldayam, təsvir olunmaz,
Bir sirrim vardır ki, edilməz izhar.

236

Şərab olsa, yerim qoy olsun xərab,
Nə ümid, nə rəhmət, nə qorxu, əzab!
Torpaqdan, küləkdən, oddan, sudan mən,
Azadam, canımdır, qəlbimdir şərab.

237

Bir müddət bu dünya oldu mənzilim,
Yaşadım, dərd oldu yalnız hasilim.
Getdim, ürəyimdə qaldı min həsrət,
Heyhat, həll olmadı bircə müşkilim.

238

Vəfasız dünyada gəzdim çox zaman,
Axtardım hər yeri, gəzdim firavan.
Nə ay üzün kimi gözəl ay gördüm,
Nə də boyun kimi sərv-i-xuraman.

239

Altmış ildən artıq ömr eyləməzsən,
Altmış il ömr etdin, qorxma əcəldən.
Mey iç, hara getsən sən sərxoş yeri,
Buraxma kasəni, kuzəni əldən.

240

İnsan eşq yolunda olmalıdır pak,
Əcəl pəncəsində olarıq həlak.
Ey gözəl çöhrəli saqi, boş durma,
Su ver, torpaq edər bizi bu əflak.

241

Məcəzi bir eşqin olmaz rövnaqi,
Andırar bir sönmüş odu-ocağı.
Aşiqin olmasın gərək il boyu,
Aramı, qərarı, yeri, yatağı...

242

Ey insan, bu səndə olan ehtiras,
İnan ki, yırtıcı köpəkdə olmaz.
Dovşanda, tülküdə, qurdda, pələngdə,
Nə xislət vardırısa, olub sənə xas.

243

Başdan təkəbbürü çıxarır badə,
Həll edir hər çətin işi dünyadə.
Mey içsəydi iblis, iki min səcde
Edərdi Adəmə, olardı sadə.

244

Nə yazıq ki, könlüm tapmadı dərman,
Can dodağa gəldi, tapmadı canan.
Dünyadan xəbərsiz keçdi həyatım,
Eşqin əfsanəsi qaldı hər zaman.

245

Sevgilim, həyatda şöhrətsiz yaşa,
Mey içək, gəl ömrü xoş vuraq başa.
Sataq səccadəni bir qədər meyə,
Çıraq zahidliyi bərabər daşa.

246

Məndən Mustafaya yetirin salam:
Hörmətlə baş əyin, söyləyin: – “Xəyyam
Soruşur: – Nədəndir, şəriətində,
Turş ayran halaldır, şirin mey haram?”

247

Məndən də Xəyyama yetirin salam,
Ona söyləyin ki, xamsan, ey Xəyyam!
Nə vaxt dedim şərab içməsin arif?
Mən meyi xamlara etmişəm haram.

248

Bir əlimdə qədər, birində Quran,
Gah haram insanam, gah halal insan.
Firuzə qübbənin ətəyində mən,
Nə mütləq kafirəm, nə də müsəlman.

249

Əcəlin oxunu saxlamaz sipər,
Heçdir bu qızıllar, heçdir gümüşlər.
Dünyada yenə də yaxşılıq qalar,
Həqiqət gözüylə eyləsən nəzər.

250

Ömrün əsasını istəsən möhkəm,
Bilmək istəməsən bu dünyada qəm.
Əl çəkmə gül rəngli gözəl badədən,
Ömrünün ləzzəti qoy artsın hər dəm.

251

Şadlıq gətirməyən şeylərdən uzaq.
Mey gözəl əlindən dadlıdır ancaq...
Dəyər bu dünyanın bütün varına,
Din bilməyib, sərxoş qələndər olmaq.

252

O gün ki, özümdən oldum biganə,
Varlığımdan qaldı yalnız əfsanə.
Mənim torpağımdan qədər düzəlsə,
Olsun o qədəhin yeri meyxanə.

253

Çoxdandır şərabi mədh edirəm mən,
Ayrıla bilmirəm camdan, qədəhdən.
Zahida, ustadın sənin əql isə,
O ustad şagirdim olubdur həməən.

254

Nədir bu dünyanın malına həsrət,
Dünyada daimi deyildir xilqət.
Birovuzdur ömrün, nəfəsin sənin,
Birovuzla birovoz olmalı əlbət.

255

Düşün, keçmədədir nazənin ömür,
Bax gör axıb gedir nə həzin ömür!
Bir xoş gün görmədim həyatımda mən,
Yazıq, dərdlə keçdi bu məhzun ömür.

256

Bu cahən naxışdır, bir də xəyaldır,
Ariflər bilər ki, bu gecə haldır.
Ömrünü xoş keçir, xəyala getmə!
Dünyanın işini bilmək məhaldır.

257

Dünya ki, fanidir, fəndlə dünyada,
Mey içib olaram zövqü səfada.
Tanrı günahımdan keçər deyirlər,
Keçməz, istəmirəm keçmiş olsa da.

258

Deyirlər: ən yüksək kələmdır Quran.
Lakin az tapılır onu oxuyan.
Piyalədə aydın bir yazı var ki,
Oxunur hər yerdə, o hər bir zaman.

259

Göy tökür buluddan yerə nəstərən.
Dolmuş çiçəklərə elə bil çəmən.
Süsən kimi cama töksək gülğün mey,
Bənövşə buluddan yağar yasəmən.

260

İstər bütخانası, istər kəbəsi,
İstərsə zənglərin inləyən səsi,
İstər məscid olsun, istər kəlisə, –
Hamı köləliyin bir nişanəsi.

261

İlk günlər göylərdən axtardım qələm,
Axtardım lövh, bir də cənnət, cəhənnəm.
Sonra müəllimim anlatdı mənə:
Səndədir lövh, qələm, cənnət, cəhənnəm.

262

Dur, piyalə gəzdir, yetər boş söhbət;
Bu gün püstə ağzın mənədir qismət.
Gül yanağın kimi gülgün şərab ver,
Tövbəmdir saçıntək pozulan dәмət.

263

Mey qəmi dağıdır, kefi edir saz,
Meydə olan ətir çiçəkdə olmaz.
Dünyada kədəri dağıdacaq şey,
Yaqut rəngli meydir, ipək telli saz.

264

Açılıncə mavi, xoş üzlü səhər,
Əlimizdə olsun gərək qədəhlər.
Deyirlər ki, guya şərab acıdır:
Yəqin şərab haqdır, acısa əgər.

265

Ömrün qənim qədər çox olsun, ey yar,
Bu gün mənə qarşı oldun lütfkar.
Saldın gözlərimə mənim bir nəzər:
Yaxşılıq elədin, ey dilbər nigar.

266

Cəhənnəmdən qorxan, cənnət axtaran,
Əl çəkməz məsciddən, kəlisalardan.
Allahın sirrindən olan xəbərdir
Qəlbində bu toxmu əkməz heç zaman.

267

Mey iç sən, möhkəm ol, ağıldan qaçma,
Cəhillik eyləyib söyləmə, saçma.
İstəyirsən sənə mey halal olsun,
Kimsəni incitmə, vurma, əl açma.

268

Fələyin cövrünə köksü gər, bərk dur,
Ancaq yaxşı adla çalış, ol məşhur.
Zahidliklə məğrur olmaqdana sən,
Üzümün suyundan məxmur ol, məxmur.

269

İstər kafir olsun, istər müsəlman,
Gərək məhəbbəti hiss etsin insan.
Axtarmaz nə cənnət, nə də cəhənnəm,
Aşiq olub, sevən gül üzlü canan.

270

Dedim ki, bir də mey içməyəm, inan,
Mey meynə qanıdır, mən içməyəm qan.
Ağlının ustadı dedi: – “Gerçəkmi?”
Dedim: – “Zarafatdır, dönməm şərabdan”.

271

Ey şərab, səadət qədəhində sən,
Ağlın ayağına bağsan, duyünsən.
Kim səndən daddımı, verməzsən aman,
Ağlını ovcuna qoyarsan həmə.

272

Mey içib bilməyəm sərxoşluq, cəncəl.
Mən ancaq qədəhə uzadaram əl.
Sənintək xudpəsənd olmayım deyər,
Meypərəstəm, meyə bağladım əməl.

273

Şərab iç, toz eylər səni bu dövrən,
Düzələr piyalə küp torpağından.
Cənnət – cəhənnəmlə məşğul olma çox,
Güvənməz onlara ağıllı insan.

274

Zahid, tənə vurma bizə sən müdam,
Deyilik dünyada sənün kimi xam.
Sənün istədiyən namaz təsbehdür,
Mənün sevdiyimdir canan, bir də cam.

275

Könlüm dedi: “– Məndə elmə var həvəs,
Əlindən gəliрсə təlim eylə dərs”.
Ona dedim: əlif. Söylədi: yetər!
Evdə adam varsa, bir söz edər bəs”.

276

Şərab piyalədə lətif bir candır,
Şüşənin cismində ruhi-rəvandır.
Ağır adamlara mey layiq deyil,
Qədəh ağırsa da lütfi əyandır.

277

O kimdir dünyada etməsin günah;
Günahsız bir insan yaşamaz əsla.
Mənim pisləyimə pisləlik edirsən,
Bəs bizim fərqimiz nədir, ay Allah!

278

Çiçək mövsümüdür, yetər şəriət,
İncə bir gözələ bağla məhəbbət.
Gül üzlü cananla yaşıl çəməndə,
Mey iç, bir neçə gün etginən işrət.

279

Yazıq o qəlbə ki, odu yox əsla,
Bir gözəl eşqinə deyil mübtəla.
Sevgisiz, sevdəsiz keçirdiyin gün,
İnan ki, ən yaman gündür dünyada.

280

Üç günlük ömründə iç yaqut şərbə,
Ömür dönməz geri, çəkmə iztirab.
Görürsən ki, dünya hey xarablaşır,
Sən də gecə-gündüz meyvə iç, ol xərab.

281

Verir qızıl gülə bulud yaraşlıq,
Könlüm bu gül rəngli şərbəyə aşlıq.
Sevgilim, badə ver, yuxuya dalma!
Hələ çəkilməyib göylərdən işliq.

282

Bu aləm möhnətdir, zəmanə qəmdir,
Fələk bir afətdir, cahan sitəmdir.
Baxınca dünyaya görürəm: dərdsiz
Az adam tapılar, dünya ələmdir.

283

Gül dedi: – “Yusifəm, Misrimdir çəmən,
Ağzı qızıl dolu bir yaqutam mən”.
Dedim: – “Yusifliyə nə nişanən var?”
Dedi: – “Tanı məni al köynəyimdən”.

284

O gün ki, vuruldum o gül camala,
Eşqim gündən-günə çatdı kamala.
Lal kimi oluram səni görəndə,
Mən susuz gəzirəm, axır şələlə.

285

Xilqətin başlıca mehvəriyik biz,
Dərk etsən, bəsirət cövhəriyik biz.
Cahan dairəsi qızıl bir üzük,
Onun ən dəyərlı gövhəriyik biz.

286

Ağıllı adamlı dost ol, söhbət aç,
Namərddən uzaq ol gündə min ağac.
Ağıllı zəhər də versə sənə, iç!
Namərdin balından, şərbətindən qaç!

287

Gördüm ki, bir qoca yatmışdır sərxoş,
Şüuru olmuşdur şək-şübhədən boş.
Mey içmiş, məst olmuş, yatmış sərsəm tək,
Bu hal gəlmiş ona ibadətdən xoş.

288

Əcəlin əlindən qaçırdığın an,
Quru yarpaq kimi düşür budaqdan.
Torpağın xəlbirdən keçmədən əvvəl,
Həyatım sevinclə keçsin bir zaman.

289

Gözəl bir səhərdır, qalx, oyan, saqi!
Gül rəngli şərab ver, mehriban saqi!
Vücudum eyvançün kərpic olmamış
Fürsətkən şərab ver mənə, can saqi!

290

Saqısız, şərabsız bu dövrən heçdir,
Neysiz, tərənəsis keçən an heçdir.
Baxdıqca dünyaya deyirəm yenə:
Bir işrət qalacaq, bu cahan heçdir.

291

O yaqut dodaqlı gözəl can hanı?
Ruhu rahət edən o reyhan hanı?
Mey haram olsa da müsəlmanlıqda,
Sən mey iç, qəm yemə, müsəlman hanı?

292

Həqiqət ağacı bitməmiş yerdə,
Doğruluq tapılmır sanki bəşərdə.
Hər kəs yapışmışdır çürük budaqdan,
Zərrəcə fərq yoxdur bütün günlərdə.

293

A dostlar, yığışib eylərkən ülfət,
Məni salarsınız siz yada, əlbət.
Çevirin qədəhi şərab içərkən,
Mənim sağlığımıza çatınca növbət.

294

Düşsən hər məclisə, düşsən hər elə,
İki batman şərab keçirsən ələ,
İç ki, bu dünyanı yaradan Tanrı,
Düşünmür nə saqqal, nə də biğ belə.

295

Şərab iç, şərabdır əbədi həyat,
Gəncliyə zövq verir, nəşəyə qanad.
Od kimi yaxsa da, dirlik suyu tək
Yuyub kədərləri, qurur min busat.

296

Dəhrin bu torpağı, dünyanın tozu,
Olub gözəllərin bir zaman üzü.
Yavaş sil tozunu nazəninlərin,
Bir gözəl olmuşdur bu tozun özü.

297

Məni sevgisiylə inlədən nigar,
Olub başqa yerdə qəmə giriftar.
Dərdimə mən necə əlac eylərəm,
Bir halda ki, olub təbibim bimar.

298

Şadlıq köynəyimi daim yırtaraq,
Mənə qəm verirsen, ey fələk, ancaq.
Sərin küləyimi döndərib oda,
İçdiyim saf suyu edirsən torpaq.

299

Əhli-hal adama can qurbandır, can,
Əhlin ayağına baş qoyar insan.
Düzü, cəhənnəmi bilmək istəsən,
Nəhl söhbətidir cəhənnəm, inan.

300

Ey Xəyyam, bədənin çadıra bənzər,
Ruh isə sultandır, bəqadə gəzər.
Sultan duran kimi əcəl fərraşı,
Başqa bir mənzildə çadırı bəzər.

301

Meyxanəyə sərxoş getmişdim dünən,
Çiyində kuzə bir qoca gördüm mən.
Soruşdum ki, Haqdan heç utanmırsan?
Dedi: “– Sus, şərab iç, əfv etmək Həqdən”.

302

Meyə, kababadır meylim daima,
Saza, rübabadır meylim daima.
Mənim torpağımdan qədəh düzəlsə,
Deyər: “– Şərabadır meylim daima”.

303

Ayıq ol, fitnədir işi zamanın,
Qılıncı itidir azğın dövrünün.
Ağzına zəmanə paxlava qoysa,
Yemə, zəhərlidir, məhv olar canın.

304

Könül, mübtəlayə olma mübtəla!
Sevmə seviləni, çəkərsən bəla.
Dərvişlərlə dostluq eylə, bəlkə də
Ağıllı bir dostun, aşınan ola.

305

Şərab deyil, ruhun səfasıdır o,
Kədərli qəlbimin dəvasıdır o.
Doldur ver, xeyrəbirdir, şərab deyildir,
Çünki dərddə könlün şəfasıdır o.

306

A dostlar, görüşüb siz olunca şad,
Qəlbimiz qüssədən olunca azad,
Əlinə odlu mey alınca saqi,
Məni də xeyr ilə edərsiniz yad.

307

Çalış, inciməsin səndən heç bir kəs,
Qəzəblə kimsəni yandırmaq əbəs!
Rahatlıq istəsən, özünü incit,
Adam incidənlər rahat gün görməz.

308

Mey haramdır, ancaq kimə haramdır,
Qədəh yoldaşların necə adamdır?
Nə qədər içirsən, bu üç şərtlə, iç,
Şərabı içməyən bil ki, avamdır.

309

A dostum, şadlıqla ömrü vur başa,
Bu başsız fələkdən qorxusuz yaşa.
Otur qənaətin bir bucağında,
Çarxın oyununa eylə tamaşa.

310

Bir bulaq başında mey içib, zövq al,
Olmasın qəlbində küdurət, məlal.
Dəyərli ömrümüz on gündür bizim,
Üzün gülər olsun, dodaqların al.

311

Deyirlər: mey içmə, gəlibdir Şəban.
Gərək Rəcəbdə də içməsin insan.
Bu aylar Tanrının olsun, indi mən,
İçirəm, mənimdir çünki Rəməzan.

312

Aləm keçicidir, daim keyfə bax,
Ruhun bədəninçin çox bağıracaq.
Bu baş çanaqları kuzəgərlərin,
Təpiyi altında olacaq torpaq.

313

Xoş keçin, qüssədən qurtarmaz insan,
Çox bəla yağdırar sonsuz asiman.
Sənin bədənindən olan kərpicdən,
Tikilər sarayçün, evlərçün eyvan.

314

Bir şüşə mey olsa, bir çay qırağı,
Bir də sevgilimin zərif dodağı.
Cənnət, cəhənnəmə uymaram əsla,
Deyərəm: “– Şərab ver, durma, ey saqi!”

315

Könül ayırmayır tələdən dəni,
Gah sevir məscidi, gah da badəni.
Məsciddə xam olmaq nəyə gərəkdir,
Meyxanada puxtə axtarın məni.

316

Bilməsəm də əsla nədir ibadət,
Günahkar olmağı etsəm də adət.
Ümid kəsməmişəm kəramətindən;
Çünki doğruluğu etmişəm sənət.

317

Hər varlıq, hər yoxluq bəllidir mənə,
Bilirəm zil nədir, bilirəm bəm nə.
Əgər sərxoşluqdan yüksək şey bilsəm,
Qoy cəhl deyilsin Xəyyam, elminə!

318

Pərgara bənzərik səninlə, ey yar!
Başımız ikidir, bir canımız var.
Əvvəl dairətək nöqtələr keçib,
Sonra birləşirik, ey gözəl nigar.

319

Bir zaman bu kasa yaranıb gözəl,
Sınıb, indi örtüb üstünü xəzəl.
Yolçu, həqarətlə tapdayıb keçmə,
İnsan kəlləsiymiş çünki bu əvvəl.

320

Bir gün üzüm suyu içməsəm əgər,
Dəhrin tiryəkini sanaram zəhər.
Qəm-qüسسə zəhərdir, meydirdərmanı,
Qorxmaram zəhərdən içincə padzəhr¹.

¹ Padzəhr – tiryək

321

Həyatından ötən hər dəqiqəni,
Xoş keçir, buraxma zövqü, nəşəni.
Bu vücud mayası – ömrü hər necə,
Keçirsən, elə də saxlayar səni.

322

Tikan çatar mənə, yetməsə də gül,
Nur olmasa, odla dolanar könül.
Çatmasa əmmamə, xirqə, şeyxlik, mən,
Xaçla, kilsə ilə ötüşərəm, bil.

323

Hər kəs meyخانada dolansa əgər,
O salmaz yaxşıya, yamana nəzər.
Dünya və axirət yansa, dağılsa,
Sərxoşa arpaca eyləməz əsər.

324

Tordan qaçdı ömür balığım həmən,
Ömrü sərsəm kimi boş keçirdim mən.
Hər anı dünyaya dəyən həyatım,
Nə yazıq ki, müftə getdi əlimdən.

325

Ey fələk, halımı eyləmədin saz,
Bir gün eşitmədim səndən xoş avaz.
Nə deyim sənintək kəcrəftara mən,
Verdiyən bir sevinc yüz dərdsiz olmaz.

326

Ey Xəyyam, günahçün nədir bu matəm?
Dərdin azalarımı yesən qüssə, qəm.
Günah eyləməsən əfv olunmazsan,
Əfv günahçün gəlib, çəkmə dərd, ələm.

327

Günəş kəməndini atıbdır dama,
Gündüz şərabını doldurub cama.
Səhər əzançısı deyir şərab iç!
“Şərab iç!” – sədəsi düşüb hər yana.

328

Ağılsız adamla mey içmə, zinhar.
Çirkin işlər ilə qəlbini qırar.
Gecə sərxoşluqda salar gurultu,
Səhər üzrü səni incidib yorar.

329

Qalx, qalx yatağından, qalx, oyan, saqi,
Şərab ver, şərab ver, mehriban saqi!
Başımın kasası kuzə olmamış
Mey tök kasalara bardaقدan, saqi!

330

Özündən dərs alar işdən xəbərdar.
Bilər nə gətirmiş, nə də aparar.
Deyirsən: “– Ölmək var, şərab içmirəm”.
İçsən, içməsən də, şəksiz, ölüm var.

331

Necə ki, rəngindən dönməz yasəmən,
Qədəh də öyləcə ayrılmaz meydən.
Xeyr, səhv elədim, badə bir sudur,
Xislətdə fərqi yox yanar atəşdən.

332

Orucluq yetişdi, iş oldu əngəl,
Şəraba, gözələ vurmaq olmaz əl.
İçilməmiş qaldı aldığım şərab,
Dəyilməmiş qaldı sevdiyim gözəl.

333

Qədäh, dodağını incitmə yarın,
O çox çətinliklə olmuş dildarın.
Badə ürəyinin qızıl qanilə
Öpdü dodağını incə nigarın.

334

Mənsəb sahibləri – bu sərvətlilər,
Gecələr yatmayır, çəkir qəm, kədər,
Lakin şöhrətpərəst olmayanlara
Onlar həqarətlə salırlar nəzər.

335

Bayram gəldi, artıq şadlıq, nəşə var.
Gül üzlü saqilər al şərab paylar.
Bir yığın eşşəkdən bayram, namazla
Oruc noxtasını dartıb çıxarar.

336

Eybi yox, bilməsən din ya ibadət,
Ancaq xəbis olub, eyləmə qiybət.
Heç kəsi incitmə, mənə şərab ver!
Günahın boynuma, olsa qiyamət.

337

Fələyin başına sovur toz-torpaq,
Mey iç, bu dünyada gözəl sev ancaq.
İndi ki, gedənlər dönməyir geri,
Məzhəbə uyanlar deyilmi axmaq?

338

Mənimlə döyüşsə nadan cahillər,
Eşqimdən çəksəm də min bəla əgər.
Deyərəm: “- Mərdindir sevgi şərbəti!
Namərd bu qədəhdən qalar bixəbər”.

339

Az dost tap, dostlarla az gəz, az dolan,
Uzaq ol bu dövrün insanlarından.
Ağıl nəzərilə baxsan dostuna,
Görərsən olmuşdur o sənə düşmən.

340

Qurban xərəbata, əhli-əhldir,
Onun pis işləri belə səhldir.
Hələ mədrəsədən çıxmayıb arif,
Çünki bu xaraba darül-cəhldir.

341

Mən oldum oruca, namaza mail,
Dedim ki, muradım olacaq hasil.
Əfsus, dəstamazı sındırdı bir yel,
Bir udum mey etdi orucu batil.

342

Bu dövrandə ağıl keçməyir işə,
Bilməz ağılsızlar kədər, əndişə.
Ağlımı aparən meyi gətir ki,
Fələk gülümsəsin mənə həmişə.

343

Ey fələk, çarxına yoxdur hörmətim,
Burax, bağlanmağa yox ləyaqətim.
Sənin meylin düşüb ağılsızlara,
Mənimsə ağıldan yoxdur qismətim.

344

Ah, yazıq, kədərli virana könlüm,
Daim məftun oldun canana könlüm,
Oldun eşq şərabı paylayan gündən
Sən ciyər qanına peymanə könlüm.

345

Çəməndə bu gecə ağlar gəzirkən,
Ətrini alırdım güldən, çiçəkdən.
Quşlar da dinlədi böyük maraqla
Vəsfini güllərə söyləyincə mən.

346

Ey dördlə yeddinin məhsulu insan,
Bu dördlə yeddidə nə qovrulursan.
Mey iç ki, min dəfə demişəm sənə,
Bir kərə getdinmi, dönməzsən, inan.

347

Gül rəngli badə iç gül mövsimində,
Neyin naləsində, sazın səsində
Mey içib qəlbimi şad edirəm mən,
İçmirsən, özün bil, get daş ye sən də.

348

Vurub piyaləmi devirdin, Allah,
Eyşimi matəmə çevirdin, Allah.
Bu al şərabımı tökdün torpağa;
Yoxsa sərxoşluqmu sevirdin, Allah!

349

O gün ki, fələkçün at yəhərləndi,
İşıqlı ulduzlar göydə hərləndi.
Günahımız nədir bilmirəm, o gün,
Qəzadan bizimçün bu qismət endi.

350

Bu əlim ki, tutur cam ilə sağər,
Heyf olmazmı tutsun kitab, ya mənber.
Sən quru zahidsən, mən yaş günahkar,
Yaş yanmaz, qurunu yaxar atəşlər.

351

Cahanı bəzəyib gül üzlü bahar,
Buludun gözündən axır bulaqlar.
İsanəfəslilər çıxır torpaqdan,
Musanın əlitək parlayır şaxlar.

352

Bəxtiyar odur ki, məşhur olmadı,
Cübbə geyinərək məğrur olmadı.
Uçdu Simurğ kimi ərşi-ələdə,
Bayquş kimi yerdə mənfur olmadı.

353

Bu cəfakarlığa alışan fələk,
Etməmiş dünyada heç kəsə kömək.
Görsə bir yanıqlı, yaralı ürək,
Yaranın üstündən bir dağ çəkəcək.

354

Dostun xahişini dost yerə salmaz,
Hər zaman əlində iqtidar olmaz.
Vəfasız dünyaya bel bağlama çox,
Gedər bu gözəllik, sənə də qalmaz!

355

Ariflər yaratmış sözdən dürr, gövhər,
Göylərin işindən qalmış bixəbər.
Cahanın sirrini aç a bilmədən,
Bir neçə söz deyib çıxıb getmişlər.

356

Olsa şərab, mütrüb, bir gözəl canan,
Bir axar su olsa, bir də gülüstan.
Bu əsl cənnətdir, cəhənnəm sözü,
Boş sözdür, inanma ona heç zaman.

357

Pərişan saçına uzatdımsa əl,
Ona məhəbbətdən bağladım əməl.
Saçlarında gördüm dəli könlümü,
Odur əl uzatdım ona, ey gözəl.

358

Xəyyam, seyr etdiyin bu mavi göylər,
Örtülü sirli bir çadıra bənzər.
Vücut badəsində çox Xəyyamların,
Ömrünün camına tökübdür zəhər.

359

Aşiqə qanaddır mey, şirin baldır,
Gözəlin üzündə zərif bir xaldır,
Raməzan ayında badə içmədik,
İçək, bayram gəlib, indi Şəvvaldır.

360

Kövsərdir gördüyüm hər axar bulaq,
Gözəl bir cənnətdir hər çiçəkli bağ.
Cəhənnəm sözünü burax, cənnətdə,
Bir gözəl dilbərlə otur keyfə bax.

ÖMƏR XƏYYAM
Rübailər

“LİDER NƏŞRİYYAT”

BAKI-2004

Buraxılışa məsul:	<i>Əziz Güləliyev</i>
Texniki redaktor:	<i>Rövşən Ağayev</i>
Tərtibatçı-rəssam:	<i>Nərgiz Əliyeva</i>
Kompyuter səhifələyicisi:	<i>Alianna Duxanina</i>
Korrektor:	<i>Elmira Teymurova</i>

Yığılmağa verilmişdir 14.07.2004.

Çapa imzalanmışdır 27.11.2004.

Formatı 60x90 $\frac{1}{32}$. Fiziki çap vərəqi 3,25.

Ofset çap üsulu. Tirajı 25000. Sifariş 193.

Kitab “Şərq-Qərb” mətbəəsində çap olunmuşdur.

Bakı, Aşıq Ələsgər küç., 17.

000002

